

ВЕРЕЩАГІН ВЛАДИСЛАВ АНДРІЙОВИЧ

курсант 125 навчальної групи факультету
забезпечення державної безпеки Київського
інституту Національної гвардії України

Науковий керівник:

КОМІСАРОВА НАТАЛЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії України

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ НАДАННЯ НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПОВНОВАЖЕНЬ У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах гібридної агресії проти України питання розширення правових та організаційних можливостей Національної гвардії України (далі – НГУ) набуває особливої актуальності. Відповідно до Конституції України, забезпечення державної безпеки та захист конституційного ладу є обов'язком держави [1]. Чинне законодавство, зокрема Закон України “Про Національну гвардію України”, визначає НГУ як військове формування з правоохоронними функціями, що здійснює охорону громадського порядку, захист критичної інфраструктури та забезпечення публічної безпеки [2]. Водночас повноваження у сфері оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) залишаються поза межами компетенції НГУ, що, на думку ряду науковців, обмежує ефективність цього формування в протидії сучасним загрозам.

Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність” визначає вичерпний перелік суб'єктів, уповноважених на її провадження, до яких НГУ наразі не відноситься [3]. Разом із тим досвід провідних держав свідчить про ефективність моделі “військової жандармерії”, яка поєднує бойові та оперативно-розшукові функції. Відповідно до Закону України “Про національну безпеку України”, координація діяльності складових сектору безпеки і оборони є необхідною умовою ефективного захисту державного суверенітету [4]. З огляду на це, автор пропонує внести точкові зміни до статті 13 Закону України “Про Національну гвардію України”, доповнивши перелік прав НГУ такими положеннями: а) здійснювати ОРД з метою запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із діяльністю іноземних розвідувальних органів, незаконних збройних формувань і терористичних організацій; б) створювати спеціалізовані підрозділи для провадження ОРД у межах структури Головного управління НГУ.

Принципово важливим є те, що запропонована модель передбачає наділення повноваженнями ОРД не всього особового складу НГУ, а виключно спеціально сформованих підрозділів. Як зазначає Д. В. Швець, реформування НГУ в контексті європейського досвіду потребує чіткого розмежування функцій між загальновійськовими та спеціалізованими структурами [6]. Згідно з доктриною оперативно-розшукової діяльності, ОРД передбачає глибоке знання Кримінального процесуального кодексу України [5], проведення таємних оперативних заходів, роботу з інформацією різних рівнів секретності та документування доказів у процесуально належній формі [8]. Обмежене коло допущених осіб мінімізує ризики витоку оперативної інформації та зловживань, що є критичним в умовах активної фази збройного конфлікту.

Водночас необхідно чітко окреслити межі компетенції НГУ в сфері ОРД, аби уникнути дублювання функцій із органами Національної поліції та Державного бюро розслідувань. Ресурсний потенціал НГУ – бронетехніка, спецпідрозділи та специфічне озброєння – зумовлює її стратегічне призначення для протидії загрозам державній безпеці: виявлення диверсійно-розвідувальних груп противника, запобігання терористичним актам на об'єктах

критичної інфраструктури (атомних та гідроелектростанціях, стратегічних складах). Розслідування загальнокримінальних та економічних злочинів має залишатися прерогативою відповідних правоохоронних органів, що відповідає принципу спеціалізації, закріпленому в Законі України “Про національну безпеку України” [4].

Окремої уваги потребує питання взаємодії НГУ зі Службою безпеки України (СБУ) в оперативно-розшуковій сфері. З метою недопущення міжвідомчої конкуренції та забезпечення ефективної координації пропонується створення Спільних оперативних штабів (СОШ) та постійних координаційних центрів (КЦ) на базі Антитерористичного центру при СБУ. Д. В. Швець наголошує, що організаційно-правові засади діяльності правоохоронних органів у сфері державної безпеки мають передбачати чіткі механізми інституційної взаємодії [7]. У запропонованій моделі СБУ здійснює загальне стратегічне керівництво та забезпечує правові санкції на проведення спеціальних заходів, тоді як НГУ надає оперативний склад, технічні засоби (безпілотні авіаційні комплекси, системи радіоелектронної боротьби) та підрозділи захоплення. Такий розподіл функцій дозволяє використовувати потенціал НГУ під чітким юридичним та контррозвідальним контролем СБУ.

Таким чином, наділення НГУ повноваженнями у сфері ОРД є не лише правовою необхідністю, зумовленою реаліями гібридної війни, а й закономірним етапом трансформації цього формування в сучасну модель військової жандармерії, що поєднує бойовий та оперативний потенціал. Реалізація запропонованих змін до законодавства потребує системного підходу: точкового внесення змін до статті 13 Закону України “Про Національну гвардію України” [2], розробки відомчих нормативних актів щодо організації спеціалізованих підрозділів ОРД, запровадження відповідної програми підготовки особового складу та встановлення правових механізмів взаємодії з СБУ та іншими суб’єктами ОРД відповідно до Закону “Про оперативно-розшукову діяльність” [3]. Це забезпечить ешелонований захист державного суверенітету як на зовнішньому периметрі, так і всередині країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 17. Ст. 594.
3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
6. Швець Д. В. Напрями реформування Національної гвардії України в контексті європейського досвіду. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020.
7. Швець Д. В. Організаційно-правові засади діяльності правоохоронних органів України у сфері забезпечення державної безпеки : монографія. Харків : Панов, 2019.
8. Оперативно-розшукова діяльність : підручник / [Д. Й. Никифорчук, О. С. Снігерьев, С. І. Євдокіменко та ін.] ; за заг. ред. Д. Й. Никифорчука. Київ : КНТ, 2017.